

رستهی شوین کهوتووی کات له رستهی تیگهل دا

د. کوردستان موپگریانی

رستهی شوین کهوتووی سەر به رستهی سەرەکی له رستهی تیگهل دا، تا ئەمرو له زمانی کوردی دا بایه‌خێ پێ نه‌دراوه و لیکۆلینهوهی سەر به‌خۆی زانستانه سه‌بارت به جوژه‌کانی نه‌کراوه، ته‌نیا زانستانه سه‌بارت به جوژه‌کانی نه‌کراوه، ته‌نیا رستهی شوین کهوتووی دیارخه‌ری نه‌ییت، که بو‌نه بابه‌تی نامه‌ی دکتۆری و لێ کۆل‌دراوه‌ته‌وه.

رستهی شوین کهوتووی کات له‌لایه‌ن هیندیک له ریزمان ناسانی کورده‌وه به‌شێوه‌یه‌کی زۆر کورت له‌چه‌ند دیریک دا باس کراوه، بو‌وینه مامۆستا توفیق وه‌بێ له (قواعد اللغة الكردية)^(١)

دا له به‌شی (الجملة المختلطة) باسی (الفقرة الظرفية) ده‌کات و رسته‌یه‌کی به‌و‌ینه هیناوه‌ته‌وه: (باریه‌که‌مان که مانگ هه‌لات ده‌سی پێ کرد) جا رسته‌که به‌م جوژه شی‌ده‌کاته‌وه: [إن الفقرة دیاریه‌که‌مان ده‌سی پێ کرد] هی الفقرة الرئيسية في هذه الجملة المختلطة، واما الفقرة «که مانگ هه‌ل هات»، فهی الفقرة التابعة، وهي فقرة ظرفية لأنها تعمل عمل الظرف للفعل «ده‌سی پێ کرد» الذي هو في الفقرة الرئيسية].

مامۆستا نوری علی آمین له (قه‌واعیدی زمانی کوردی)^(١٢) له ژێر نیوی (پارچه‌ی زه‌رفی) دا به‌م جوژه ئەم رسته شوین کهوتووی کاته به‌ ناسین ده‌ دلت:

پارچه‌ی زه‌رفی ئەو رسته‌یه‌یه، که ئەرکی زه‌رفی پێ نه‌بێترنی له شا پارچه‌دا، وه‌ک که تهرزه‌که باری، لافاوێکی باش هه‌ستا.

لەم رسته‌یه‌دا (لافاوێکی باش) شا پارچه‌یه، به‌لام (ته‌رزه‌که باری) پارچه‌یه‌کی تابه‌عه، له‌به‌ر ئەوه‌ی وه‌سفی فرمانی (هه‌ستا) ئەکا پێی ئەلری: پارچه‌ی زه‌رفی. هه‌روه‌ها:

أ - پرشنگ که باوکی هاتهوه، ئەچی بو شه قلاوا.

ب - که توم دی، تازه گەیشتبوو مە جی.

ح - که پیلاره کهم له بی کرد، بزمارنی چوو به قاچما.

ماموستا نوری علی وه ستایانه رسته کانی هه لیزاردوو، به لام روونی نه کردوتهوه چ جوړه پارچه به کی زهرفییه، هه روا نهو نامرازانهی هاوبه شی دارشتنی ده کهن ناوی نه بردوون.

دکتور زهری عارف یوسوپوفا له دوا به ره می دا، که ده باره ی دیالکتی سلیمانی زمانی کوردی به^(۳) لهو به شهی، که بو سینتاکسی ته رخان کردوو، باسی رسته ی شوین که وتووی کات ده کات. له سه رته دا نهو نامرازانهی ده ست نیشان کردوو، که بو نه م باره به کاردین، وه کو نامرازی [که، هەر (که)، کاتیک (که)، هه تا، له دواته وهی که، له پاش نه وهی که، له پیش نه وهی که، هه رچه ند]

جا زهری خان یه کسه ر هاتوته سه رپیشان دانی شوینی رسته ی شوین که وتووی کات له به رامبه ر به رسته ی سه ره کی داو دابه شی کردوته سه ر سی جوړ:

أ - رسته ی شوین که وتووی کاتی پیش رسته ی سه ره کی.

ب - رسته ی شوین که وتووی کاتی ناو رسته ی سه ره کی.

پ - رسته ی شوین که وتووی کاتی پاش وه یا دوا ی رسته ی سه ره کی.

زهری خان بو هه ر یه کیک لهو خالانه ی سه ره وه چه ند رسته یه کی هینا وه ته وه.

نه مه وه هیچ با به تیکی دی ریزمانی به شیکی سه ره به خو ی بو توژینه وه له م باره سینتاکسیه گرنه گه ته رخان نه کردوو، به لکو، هه ر نیوی جوړه که ی بردوو یه ک دوو رسته ی به وینه بو هینا وه ته وه.

له به ر گرنگی نه م دوخه سینتاکسی یه وه له به ر نه بوونی لیکۆلینه وه یه کی سه ره به خو سه باره ت به م باسه، وام به باش زانی لیکۆلینه وه یه کی تابه تی بو ناماده بکه م و چه ند لایه نیکی باس نه کراوی رسته ی تیکه لی کوردی به خه مه به ر تیشکی لیکدانه وه و لیکۆلینه وه. رسته ی شوین که وتووی کات رسته ی شوین که وتووی کات کاتی روودانی رووداوی رسته ی سه ره کی پیشان ده دات، که زور جار له نیو رسته سه ره کی که دا هینمای بو نه کراوه.

نه م جوړه رسته شوین که وتوو به ی هه یه ده وری به شی نه ندامانی رسته ی سه ره کی بگریت، به لام لهو رسته یه دا، که ناوه لگوزاره ی کاری تیدا به کار نه هاتیبیت. بو وینه :-

[که من هاتمه ماله وه، مینه واس نوستبوو

(مینه واس نوستبوو) رسته ی سه ره کی یه وه له نیهاد (مینه واس) و گوزاره (نوستبوو) پیک هاتوو وه هیچ ناوه لگوزاره یه کی کاتی تیدا به دی ناکریت، بو نه وهی کاته که ی ده ست نیشان بکات، بو یه رسته ی شوین که وتووی کات (که من هاتمه ماله وه) کاتی نووستنی مینه واس روون ده کاته وه وه ده توانین بلین نه رکی ناوه لگوزاره ی کاتی رسته ی سه ره کی گپراوه.

له زمانی کوردی دا نامرازو هیندیک ناوی کات هاوبه شی دارشتنی رسته ی شوین که وتووی

کات ده‌کەن. له‌وانه ئامرازی گه‌یه‌نەری (که)، به شیوه‌یه‌کی سەرەکی له پینک هاتنی ئەم چەشنە رستە شونین‌کەوتوویدا بەشدارێ دەکات، هەر‌وا ئامرازی گه‌یه‌نەری (هەرکه، هەرچەند، هەتا) بەلام بەکارهاتنیان له‌چاو ئامرازی (که)دا لەم دۆخەدا کەمتره.

وەنەبیت ئامرازی گه‌یه‌نەری (که) هەر به تەنیا خۆی هەمیشە ئەم دەورە بگێریت، بەلکو زۆر ناوی کات هەن وەك (شەو، بەیانی، ئیوارە..). لەپال (که)دا بەکاردین، بو وینە:-
شەو، که تو هاتی، کار لە‌کسار ترازابوو. بەیانی که خۆر هەلات، هەموو بەره‌و کاره‌که بەری‌کەوتن.

ئێواره که باران دایدا، ژووره‌که دلوپه‌ی کرد.

هەر‌وا هیندیک وشە‌ی وەك (پیش، پاش دوا) بە‌هاوکاری ئامرازی پێس‌وندی له شیوه‌ی (لە‌پاش، لە‌پیش، لە‌دوا)دا دە‌چنە پیش ئامرازی (که)و تیکرا هاوبه‌شی دارشتنی رستە‌ی شونین‌کەوتووێ کات ده‌کەن. بو وینە:-

له پیش ئەوه‌ی که دەست به‌خویندنه‌وه‌ی کتیه‌ بکه‌یت، چاوێک به‌م وتاره‌دا به‌خشیته.

له‌پاش ئەوه‌ی که باوکی ئەما، خۆی کاروباره‌که‌ی به‌ریوه‌برد.

له‌دوای ئەوه‌ی که تاریکایی داهاات، بالنده‌کان هەل نیشن.

وشە‌ی (کات) له شیوه‌ی (کاتی له‌وکاته‌ی، کاتی‌ک)دا بە‌پیش ئامرازی گه‌یه‌نەری (که) ده‌کەوتیت، وەك:-

کاتی، که چاوێم کرده‌وه، باوکم به‌رامبه‌ر خۆم

بینی، کاروان، ژماره، ٢٤، لاپه‌ره ٧٣

له‌وکاته‌ی، که به‌لای مألایان دا تیه‌یریم، دایکی له‌به‌ر ده‌رگه‌ وه‌ستابوو.

لەم رستانه‌دا، که وشە‌ی کاتی وەك (شەو، بەیانی، ئیوارە، لە‌پیش، لە‌پاش، لە‌دوا، کاتی، له‌وکاته‌ی، کاتی‌ک) له‌گە‌ل ئامرازی گه‌یه‌نەری (که) دا بەشدارێ پینک هینانی رستە‌ی شونین‌کەوتووێ کات ده‌کەن، وشە‌یه‌کی سەرەکی نین و له‌هه‌بوون و نه‌بوونیان دا هەر ئامرازی (که) دەوری بنجی ده‌گێریت، بۆیه ئە‌گەر ئەم وشانه‌ له‌رستە‌دا لا‌بردان، هیچ دۆخیکێ سینتاکسی نیو رسته‌کان تیک ناچینت، بو وینە وا ئەم رستانه‌ی له‌مه‌وبه‌ر ئەم وشانه‌یان تیدا بوو، لایان به‌رین، رسته‌کان هەمان بار ده‌گیرن:-

که باران دایدا، ژووره‌که دلوپه‌ی کرد.

که باوکی ئەما، خۆی کاروباره‌که‌ی به‌ریوه‌برد.

که تاریکایی داهاات، بالنده‌کان هەل نیشن.

که چاوێم کرده‌وه، باوکم به‌رامبه‌ر خۆم بینی.

که به‌لای مألایان دا تیه‌یریم، دایکی له‌به‌ر ده‌رگه‌ وه‌ستابوو.

وه نه بیت نامرازی گهینه نری (که) نامرازینک بیت، هر ته نیا بو دارشتنی رسته ی شوین که وتووی کات به کاربیت، به لکو هم نامرازه به چالاکترین نامرازی گهینه نری ده ژمیردریت، چونکه هاوبه شی به شی هره زوری پیک هاتی رسته ی شوین که وتوو له زمانی کوری دا ده کات، له وانه رسته ی شوین که وتووی سرکاری (نیهادی)، گوزاره یی به کاری، دیارخهره. لهم رستانهش دا همووی ده که ویته سره تای رسته شوین که وتوووه کانه وه.^(۱) بو وینه:-

(۱) نامرازی (که) له گهل رسته ی شوین که وتووی سرکاری (نیهادی):-
دیاره، که نهو خوشی ده ویت.

(که نهو خوشی ده ویت) رسته ی شوین که وتووی سرکاریه.

(۲) نامرازی (که) له گهل رسته ی شوین که وتووی گوزاره یی:-

مروئی باش نهو که سه یه، که به هاسانی ده توانم هه ناسه ی له لا بدهم.

(که به هاسانی ده توانم هه ناسه ی له لا بدهم) رسته ی شوین که وتووی گوزاره یی به.

(۳) رسته ی شوین که وتووی بهرکاری:-

گومانی له وه په یادکرد، که تفهنگه کی فیشه کی تیدا نی به (خوشه ویستی ژیان، ل - ۱۹)

(که تفهنگه کی فیشه کی تیدا نی به) رسته ی شوین که وتووی بهرکاری به.

(۴) - نامرازی (که) له گهل رسته ی شوین که وتووی دیارخهری دا:-

پشیله خوشه ویسته کی، که له نیو جینگه دا به خییو کردبوو، چاری له بهر رووناکي زهدو شین

ده چوو له باوهش کرد (نه فسانه ی چپای ناگری، ۱۱۲)

(که له نیو جینگه دا به خییو کردبوو، چاری له بهر رووناکي زهدو شین ده چوو) رسته ی

شوین که وتووی دیارخهری به.

لهم رستانه ی سره وه دا نه وه مان بو روون ده بیته وه، که وا نامرازی (که) چالاکترین نامرازی

گهینه نری و له هر شوینه دا ده وری سیتاکسی خوی ده گبریت و هه میسهش ده که ویته سره تای

رسته ی شوین که وتوووه.

جوړه کانی کاتی روودان له رسته ی

شوین که وتووی کات و رسته ی

سهره کی دا

نه گهر سهرنج له کاتی روودانی رووداوی هه ردوو رسته، سهره کی و شوین که وتووی کات

له رسته ی تیکهل دا بده یی، دوو جوړه کاتمان بو روون ده بیته وه نهو رسته شوین که وتوووانه ی

کات، که به شوین رسته ی سهره کی دا ده که ون و کاتی روودانی رووداوی به دیارده خهن،

نه گهرچی خویان له رووی بنجینه کانی رسته دا ناته واون، به لام خاوه ن رووداون، جا له رووی

روودانی کاتی رووداوی رسته ی سهره کی و رسته ی شوین که وتووودا له زمانی کوردی دا دوو

جوړه کات بهرچاو ده که ویت:-

أ - رستەى تېكەل و رووداوى يەك كاتى .

ب - رستەى تېكەل و رووداوى دوو كاتى .

أ - رستەى تېكەل و رووداوى يەك كاتى :

لە دارشتنى رستەى شوپن كەوتووى رووداوى يەك كاتىدا، نامرازى گەبەنەر (كە، ھەركە، ھەتا) بەشدارى دارشتنى ئەم جۆرە رستەبە دەكەن، رووداوى نيو ھەردوو رستە، سەرەكى و شوپن كەوترو لەبەك كات دا روودراو، بۆوینە:-

ھەركە دەگەبشتە گۆرەپانى يارى، گۆليان بۆ چۆل دەكردى، دەبووینە گۆلچى، كاروان، ژمارە، - ۲۴، لاپەرە - ۶۷)

خوشكە دە سالى بەكەت لەبەر ھەيوان بوو، ھەركە تۆ بريارى چوونە لاي باپيرەت دا، كاروان، ۲۴، ر ۶۶

لەم ساتەدا ھەموو دنياىم لە نووكى خامەبەكى رەسەن دا ئەبينى، كە درەختى گەلا زەردەكانى ئەژياندەو، شوان، ۴۲

لەم رستە تېكەلانى سەرەویدا:

گۆليان بۆ چۆل دەكردى .

خوشكە دە سالى بەكەت لەبەر ھەيوان بوو

لەم ساتەدا ھەموو دنياىم لە نووكى خامەبەكى

رەسەن دا ئەبين .

رستەى سەرەكين .

ھەركە دەگەبشتە گۆرەپانى يارى .

ھەركە تۆ بريارى چوونە لاي باپيرەت دا

كە درەختى گەلازەردەكانى ئەژياندەو

رستەى شوپن كەوتووى كاتن و نامرازى سىتاكسى (ھەركە) و (كە) ھاوبەشى دارشتنى

كردوون ئەو كارانەسى ھاوبەشى دارشتنى گوزارەيان كردوو سەردەمى روودانى كارەكان لە

كاتى رابردوودا بوو و لەخوارەو چەند وینەبەكى دى سەبارەت بەم دۆخە روون دەكەمەو :-

كە بەرئسو دەرویشت خونين بەئاسانى و ئاساىى بەناو دەسارەكانى لەشى دا ئەگەرا،

خوشەويستى ژيان، ۴۶

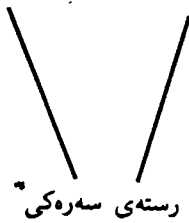
كە بەرئسو دەرویشت

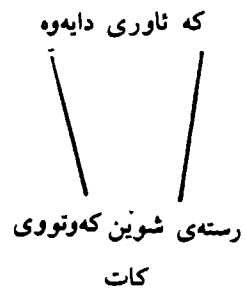
رستەى شوپن كەوتووى

كات

خوین به ئاسانی و ئاسایی به ناو
دهماره کانی له شی دا نه گه را.

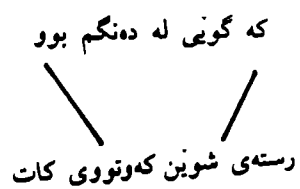
که ئاوری دایه وه، روویه کی گه وجی ئیجگار به خو
نازی به دی کرد، پینج تابلوی شیواو

روویه کی گه وجی ئیجگار به خو نازی به دی کرد.

که گونی له دهنگم بوو، وهك گه لای درهخت
له رزی، کاروان، ژماره ۲۴، لاپه ره - ۲۴

وهك گهلای درهخت لهرزی

رستهی سهرهکی

که له گهراجکهی هاته دهری، لهلای چهپیهوه
گایهک و بلدۆزه ریک وهستابوون، پینج تابلوی شیواو، ۱۸

که له گهراجکهی هاته دهری

رستهی شوین کهوتوی کات

لهلای چهپیهوه گایهک و بلدۆزه ریک

وهستابوون

رستهی سهرهکی

ب - رستهی تیکه ل و رووداوی دووکاتی به شیویهکی سهرهکی نامرازی گهپهنه ری (که)
هاوبهشی دارشتنی ئەم جوړه رستهیه دهکات، لهم بهشدها کاتی روودانی رووداوی رستهی
سهرهکی و رستهی شوین کهوتوی کات له کاتیکی جیواوزدا روودراوه ووا ریک دهکهوئیت
هیندیک جار کاتی روودانی رووداوی رستهی شوین کهوتوو پیش کاتی روودانی رووداوی
رستهی سهرهکییه، وهك ئەم رستانه ی خوارهوه :-

که دهرگام کردهوه، بینیم بهدره، کاروان، ۲۴، ۶۱

که لهمه بووهوه، به قههچییهکهی سهگهکانی

هینمن کردهوه، خوشهویستی ژبان، ۶۸

توانی مانای هونەر، که له سهدهکانی پیش

چهرخی خوی دا باوبوون بگۆری، نیرگز، ۳۲

لهم رستانه دا کاتی روودانی رووداوی رستهی شوین کهوتووی کات (که ده رگام کردهوه)،
(که له مه بووهوه)، (که له سهدهکانی پیش چهرخی خوی دا باوبوون) به پیش کاتی روودانی
رووداوی رسته سه ره کیکان؛ (بینیم به دره) (به قه مچی به کهی سه گه کانی هینمن کردهوه)،
(توانی مانای هونەر بگۆری) کهوتووه.

ههروا کاتی روودانی رووداوی رستهی سه ره کیش به پیش کاتی روودانی رووداوی رستهی
شوین کهوتوو له زمانی کوردی دا به دی ده کرزیت، وهک :-

که گه یشته مالهوه، وای زانی گه شتیکی سه ره کهوتووی تهواو کردووه، پینج تابلوی شیواو
دایکم فیری کردم، که ریم کهوته ناو به فرهوه دهست له سه ره نه ژنو دوش دانه مینم،

شوان، ۱۰

کاتی روودانی رووداوی رستهی سه ره کی (وای زانی گه شتیکی سه ره کهوتووی
تهواو کردووه) و (دایکم فیری کردم) به پیش کاتی روودانی رووداوی رستهی شوین کهوتووی
(که گه یشته مالهوه) و (که ریم کهوته ناو به فرهوه دهست له سه ره نه ژنو دوش دانه مینم) کهوتووه.
ئهوهی لهم رستانه دا سه رنج راکیشه کاتی روودانی رووداوه کان هه موو له کاتی رابردوو دایه
به ده گه من له رابردوو و رانه بردوو ده بیت، وهک ئەم وینە خوارهوه :-

بریری واپوو،

هه ره که گه رایهوه ئوتوبیله که بفروشی، پینج تابلو - ۲۸ (بریار واپوو، ئوتوبیله که بفروشی)
رسته یه کی لیکدراوه کاری گوزاره ی به که میان له کاتی رابردوو دایه و کاری گوزاره ی رسته ی
دووهم له کاتی داهاتوو دایه و (که مه بهست ئەمە ی دووه میانه) کاتی روودانی رووداوی رسته ی
شوین کهوتوو له کاتی رابردوو دایه، به لام ئەم جوړه دارشتانه کهم بهرچاوده کهون.

شوینی رستهی شوین کهوتووی کات له رستهی تیکه ل دا

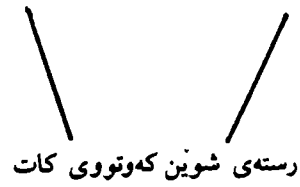
رستهی شوین کهوتووی کات له رووی شوینهوه تاکه جیگه یه کی دیاری کراوی له رستهی
تیکه ل دا نییه، به لکو ده که وینته پیش، پاش رستهی سه ره کی نیو رستهی تیکه له وه ویا ده که وینته
نیوان به شه کانی رستهی سه ره کیهوه.

۱ - رستهی شوین کهوتوو له سه ره تایی رستهی تیکه ل دا، وهک :-

هه ره که ده گه یشتیه گوزره بانی یاری، گۆلیان بو چۆل ده کردی.

هه‌رکه ده‌گه‌بش‌تیه گۆره‌پانی یاری

گولیان بو چۆل ده‌کردی

که راست بۆوه، هه‌ستی هیلایه‌کی کت وهر ته‌واو سستی کرد.

که راست بۆوه

هه‌ستی هیلایه‌کی کت وهر ته‌واو سستی کرد

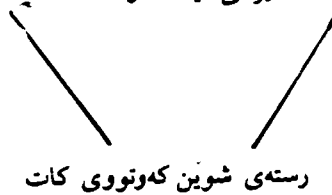
۲ - رسته‌ی شوین کهوتووی کات له کوتایی رسته‌ی تیکه‌ل دا، وهک :-

مانگی جوزهردان تازه به‌نیوه‌بیوو، که جووته میناره‌که‌ی مزگه‌وتی گه‌وره بوونه نامیژه‌ی لیکدانه‌وه‌کعت، کاروان، ژماره ۲۴، ۶۳.

مانگی جوزهردان تازه به‌نیوه بوو
رسته‌ی سه‌ره‌کی

که جووته میناره‌که‌ی مزگه‌وتی گه‌وره، بوونه

نامیژه‌نی لیکدانه‌وه‌کعت

۳ - رسته‌ی شوین کهوتووی کات له نیو رسته‌ی سه‌ره‌کی دا :-

قوتایی، که ده‌گه‌یشته پۆلی پینج و شەش به جاویکی تایه‌تی سه‌یر ده‌کرا، روشنیری نوئی، ژماره، ۱۰۹، لاپه‌ره ۲۹۶.

قوتایی به‌چاویکی تایه‌تی سه‌یر ده‌کرا

که ده‌گه‌یشته پۆلی پینج و شەش

توانی مانای هونەر، که له سده‌کانی پیش
چهرخی خوی‌دا بابوون بگۆزی، نیرگز، ۳۲
توانی مانای هونەر بگۆزی
رسته‌ی سه‌ره‌کی

که له سده‌کانی پیش چهرخی خوی‌دا
بابوون

رسته‌ی شوین که وتووی کات

نه‌نجام

رسته‌ی شوین که وتووی کات، جوړه رسته‌یه‌کی شوین که وتووی رسته‌ی
سه‌ره‌کی‌یه، که چهند نامرازیکی سینتاکسی وه‌ک (که، هه‌رکه، هه‌رچه‌ند،
هه‌تا) وه‌یا هاوبه‌شی پینک هاتنی ده‌کن وه‌یا به‌هاوکاری چهند نیویکی کات
وه‌ک (شه‌و، به‌یانی، ئیواره) وه‌یا به‌یارمه‌تی (له‌پیش، له‌پاش، له‌دوا)، که
به‌پیش نامرازی گه‌یه‌نه‌ری (که) ده‌که‌ون داده‌ریژریت، به‌لام له‌نیو‌ته‌م
نامرازان‌ه‌دا ته‌نیا نامرازی (که) بو‌دروست کردنی ته‌م جوړه رسته
شوین که وتوووه له‌هه‌مووان چالاک‌تیره‌و هه‌میشه‌ش به‌پیش رسته
شوین که وتوووه‌که‌ی کات ده‌که‌ویت.

له زمانى كوردى دا كاتى روودانى رووداو له و رسته تىكه لهى رستهى شوين كه وتووى كاتى تى دا ههيه، دوو جوړه؛ يه كه ميان ئه و جوړه يه، كه روودانى رووداوى رستهى سهره كى و رستهى شوين كه وتووى له يسه ك كات دا ده بيت. دووه ميان كاتى روودانى رووداوى نيو رستهى سهره كى به پيش وهيا به پاش كاتى روودانى رووداوى رستهى شوين كه وتوو ده كه وىت.

شوینی رستهى شوین كه وتووى كات له نيو رستهى تىكه ل دا چه سپيو نى يه، به پيش رستهى سهره كى وهيا به پاشى ده كه وىت وهيا ده كه وىته نيوان به شه كانى رستهى سهره كيه وه.

په راويزو سهرچاوه

---

۱ - توفيق وهبى، قواعد اللغة الكردية، الجزء الأول، الباب الثاني، ۱۹۵۶، ص ۸۷ و ۸۹

۲ - بروانه: نورى على أمين، قواعدى زمانى كوردى له «صرف و نه حوه» دا، بهرگى دووه م، بهغدا، ۱۹۵۸، لاپهه - ۲۶

۳ - بروانه: زهرى عارف يوسوپوفا، ديالىكتى سلیمانى زمانى كوردى، مۆسكو، ۱۹۸۵، لاپهه، ۱۲۵ و ۲۶/.

۴ - بروانه: د. كوردستانى موكرىبانى، جوړه كانى رسته له زمانى كوردى دا، گوڤارى زانكو، ژماره - ۱، بهرگى ۶، سلیمانى، ئه يلولى ۱۹۸۰

۵ - ريزمانى زمانى روسى، مۆسكو، ۱۹۵۳، بهرگى دووه م، ئاموزگهى زانستى زمان سهر به كۆرى زانبارى به كيتى سوفيت دايناوه.

۶ - ن. س. فالگنيا، سينتاكسى زمانى روسى هاوچه رخ، مۆسكو، ۱۹۷۳، ۳۱۷ - ۳۲۲

الجُملة التابِعة الزمنية

د. كردستان مكريانى

في مقدمة أو بداية الجملة التابعة الزمنية، والملاحظ إن أداة (كه) هي أنشطهم من حيث عملها النحوي. ينقسم زمن حدوث الحدث في الجملة التابعة الزمنية في اللغة الكردية إلى قسمين :-

أ- للدلالة على تطابق حدثين أو ظاهرتين في الزمن في إن واحد، نحو:-

خوشكه ده سالى يه كهت له بهر هه يوان بوو، هه ركه توبريارى چوونه لاي پاييرت دا

كانت اختك ذات العشر سنوات واقفة أمام الايوان، عندما قررت انت الذهاب إلى جدك.

ب- للدلالة على تتابع حدثين أو ظاهرتين، نحو:

كه ده رگام كرده وه، بينيم به در، عندما فتحت الباب، رأيت بدراناً

يُلاحظ إن موقع الجملة التابعة الزمنية ضمن الجملة المعقدة غير ثابت، نجدها أحياناً تتخلل الجملة الرئيسية، تقع في بدايتها أو نهايتها.

تعتبر الجمل المعقدة ذات جمل رئيسية وثانوية تابعة لها، غير مستقلة ومتعلقة ببعضها بواسطة أداة نحوية، وتوضح الجملة الثانوية عادةً معنى اجزاء الجملة الرئيسية أو الجملة ككل.

توجد في اللغة الكردية مجموعة أو اصناف من الجمل الثانوية التابعة للجملة الرئيسية منها؛ الجملة التابعة الفاعلية، الجملة التابعة المفعولية، الجملة التابعة الوصفية، الجملة التابعة الزمنية، الجملة التابعة السببية، الجملة التابعة الشرطية وغيرها. . والجدير بالذكر إن الكتب اللغوية الكردية لم تتناول دراسة مستقلة وعلمية للجملة التابعة الزمنية.

الجملة التابعة الزمنية جملة تابعة للجملة الرئيسية، توضح وتتم زمن حدوث الفعل في الجملة الرئيسية، وترتبط بها بواسطة أداة الوصل النحوية، (كه، هه ركه، هه رجهند، هه تا) والكلمات الظرفية (شهو، به يانى، ئيواره، له پيش، له پاش، له دوا) وتقع هذه الادوات النحوية والكلمات الظرفية